

Vysvětlení nevysvětlitelného. Americké superúterý. Jak fungují prezidentské primárky v USA 2024

- CZ24 News | 16. ledna 2024

USA: Primárky prezidentských voleb v USA? Komplikované, nepřehledné, nepochopitelné, nevysvětlitelné. Z úst komentátorů i politologů zaznívají daleko tvrdší slova, mnoho let se navíc mluví o reformě volebního systému. Přesto se - ovšem bez přílišných detailů - o stravitelné vysvětlení amerických prezidentských primárek pokusíme. Získáte přehled o volbě delegátů, pravidlech nominace, termínech hlasování a budete mít přehled i o průběžných výsledcích.

Na úvod pár aktuálních údajů. Ačkoliv samotná prezidentská volba se uskuteční až 5. listopadu, už 15. ledna se odehrají první primárky. Budou republikánské, uskuteční se tradičně ve státě Iowa a nebudou to tak úplně primárky. Bude to totiž „caucus“. Ale o tom až později.

Termíny a kandidáti 2024

V úterý 23. ledna zažije primárky stát New Hampshire, tentokrát opravdu primárky, a to jak u demokratů, tak u republikánů. Velkou zvláštností bude, že do demokratických primárních voleb zde vůbec nenastoupí stávající prezident Joe Biden. Ten tu totiž před čtyřmi lety skončil mezi demokraty až pátý a to by byl špatný start. Biden se sice snažil sesadit New Hampshire z postu prvního státu demokratického hlasování, ale nepovedlo se.

[A Flourish data visualization](#)

Největší [pozornost přitahuje takzvané superúterý](#). Ne že by tento den byl tak skvělý, to se jen konají primárky v největším množství států najednou. Jde o den, kdy se vývoj nominací může zlomit, může i rozhodnout. Všechny termíny voleb najdete v přehledné mapě. Po prvních primárkách budete moci sledovat výsledky států USA v následující mapě.

[A Flourish map](#)

Naopak poslední primárky (v tomto případě opět caucusy) se odehrají 8. června na Amerických Panenských ostrovech a Guamu, což nás přivádí k faktu, že se primárky konají nejen v jednotlivých 50 státech a federálním distriktu (DC), ale i v některých amerických závislých územích. Demokraté navíc v březnu umožní volit i američanům žijícím v zahraničí.

Ano, už teď to vypadá komplikovaně, ale to ještě není všechno. **Z primárek samotných totiž nevzejde přímo kandidát strany na prezidenta, ale delegáti.** Těch je několik tisíc. U každé strany samozřejmě jiný počet. Počty nejsou vždy stejné a známé dopředu. K tomu se ale ještě vrátíme. Co tedy následuje po skončení všech primárek a caucusů?

V červenci uspořádají republikáni svůj konvent, kde vybraní delegáti formálně zvolí oficiálního kandidáta i s uchazečem o post viceprezidenta své strany do prezidentských voleb. Demokraté totéž učiní v srpnu. Následují prezidentské a viceprezidentské debaty. Vše vyvrcholí 5. prosince volbami a

17. prosince formálním odevzdáním hlasů voliteli z jednotlivých států.

Hlavní kandidáti Demokratické strany

- Joe Biden (*1942) – prezident USA
- Marianne Williamsonová (*1952) – spisovatelka, lektorka, aktivistka
- Dean Phillips (*1969) – kongresman, podnikatel

Obhajující strana obvykle staví dosavadního prezidenta a celé primárky jsou zpravidla jen formalita. Ani v případě BIdena se nedá čekat vzpouru voličů ve volebním roce, nicméně jeho věk, zdravotní stav a výrazně klesající popularita se ve výsledcích primárek odrazit může. Zatím (začátek roku 2024) má ale v průzkumech popularity mezi demokratickými voliči druhá v pořadí Marianne Williamsonová asi šest procent, Biden 70 procent.

Další kandidáti přihlášení tu a tam v některých státech paběrkují.

Hlavní kandidáti Republikánské strany

- Donald Trump (*1946) – bývalý prezident USA
- Ron DeSantis (*1978) – guvernér Floridy
- Nikki Haleyová (*1972) – diplomatka, bývalá guvernérka
- Vivek Ramaswamy (*1985) – podnikatel, spisovatel, aktivista (odstoupil)
- Asa Hutchinson (*1950) – bývalý guvernér

Primárky vyzyvatelské strany jsou vždy mnohem zajímavější. S Donaldem Trumpem v čele průzkumů o to víc. Exprezident vede s 60 procenty (začátek roku 2024) a obrovským náskokem před donedávna zcela reálným adeptem na vítěze primárek Ronem DeSantisem. Ten je sice druhý, ale jeho popularita v průzkumech trvale klesá z 35 procent (loni v lednu) na současných cca 12 procent.

Třetí v pořadí, diplomatka Nikki Haleyová, naproti tomu podporu veřejnosti rozšiřuje. Už teď dýchá s 11 procenty DeSantisovi na záda a vypadá to, že ho brzy předstihne. A vlastně už v některých nových průzkumech předstihla. **Možná právě Haleyová bude nakonec největší Trumpovou vyzyvatelkou.** Trump navíc v posledním průzkumu výrazně ztratil a zároveň bojuje proti soudnímu vyřazení z primárek v některých státech. Další kandidáti dosahují maximálně na nízké jednotky procent.

Jak si vedou ve vzájemném srovnání favorité obou hlavních amerických stran? To najdete v další mapě.

[A Flourish chart](#)

Jak fungují primárky: Základní pravidla

Ideou primárek je výběr kandidáta strany do prezidentských voleb se zapojením veřejnosti. Jakési nulté kolo voleb hlavy státu tedy bere sekretariátům stran jistotu, že kandidovat bude zrovna jejich oblíbenec. Tlustou čáru přes rozpočet takhle republikánským špičkám udělali příznivci strany v roce 2016, kdy do voleb poslali Donalda Trumpa.

Primárky jsou věcí organizace a vnitřních pravidel jednotlivých stran (nejen republikánů a demokratů, ale také libertariánů či zelených) v jednotlivých státech. Zároveň jsou však regulovány také státními zákony, takže **jde už skutečně o oficiální součást voleb.**

Přímým výsledkem hlasování v primárkách, jak už jsme napsali, je výběr delegátů z jednotlivých táborů kandidátů, kteří na závěrečném konventu zvolí oficiálního stranického uchazeče na prezidenta. Hlasování v primárních volbách probíhá nezávisle v každém státě USA, ve federálním distriktu a také v amerických závislých územích (výše zmíněný Guam apod.).

Ale pozor, ne ve všech státech USA mají voliči stejný seznam kandidátů. V každém státě se totiž v nominaci může objevit jiná parta. Favorité se zpravidla ucházejí o nominaci všude (i když Biden letos vynechá New Hampshire), ale vedle nich může být poměrně dlouhý seznam volbychtivých lokálních politiků, kteří se na hlasovacích lístcích objeví jen v několika málo státech.

Základní kontury primárek jsou přesto vlastně docela jednoduché. Příznivci prostřednictvím delegátů vyberou stranického kandidáta do volebního finále. Jenže dílčí procesy a detailní pravidla jsou jen těžko popsatelné, pokud mají zůstat pochopitelné. Vždyť i **primárek je hned několik druhů**.

Nejsou primárky jako caucusy

Jako den se dělí na den a noc, primárky se [dělí na primárky a caucusy](#).

Tyto **primárky v užším slova smyslu se konají v zásadě podobně jako volby samotné**. Obvykle lidé přijdou do volebních místností a tajně hlasují pro svého favorita. Na základě výsledku tohoto hlasování jsou určeni delegáti, kteří zastupují kandidáty a stát ve stranickém konventu. Tyto primárky organizují samosprávy jednotlivých států. Jsou, řekněme, oficiálnější.

Naproti tomu **caucusy či kaukusy [kókesy] se dají popsat jako voličská shromáždění**, které lokálně pořádají přímo politické strany. Voliči se při nich osobně shromažďují ve veřejných budovách, jako jsou školy, kostely, tělocvičny a podobně.

Během těchto setkání se diskutuje a zástupci jednotlivých kandidátů pronášejí projevy. Přítomní voliči na základě projevů a diskusí mohou změnit své původní preference a projevit podporu kterémukoliv kandidátovi. Údaje z těchto politických „party“ se sečtou na státní úrovni a podobně jako u klasických primárek se na základě celkových čísel určí delegáti pro závěrečný konvent za každý stát.

Nejsou otevřené primárky jako uzavřené primárky

Ano. Primárky se dělí nejen na primárky a caucusy, ale taky na primárky otevřené a uzavřené. A taky trochu na polouzavřené a třeba i polootevřené. A dalších pár druhů.

Uzavřené primárky

V případě uzavřených primárek se [hlasování strany účastní pouze její členové, repsektive lidé, kteří se při volební registraci k této straně přihlásí](#). V demokratických primárkách může hlasovat jen registrovaný demokrat, v republikánských primárkách jen registrovaný republikán a podobně. Tento typ voleb patří k nejčastějším.

Otevřené primárky

V otevřených primárkách se může republikán účastnit hlasování o kandidátech jakékoliv strany a naopak. Ve státech, kde probíhají otevřené primární volby, se voličská příslušnost často ani nezjišťuje. Toto pojetí primárních voleb má své zastánce i odpůrce. Proti chvále otevřenosti zaznívá argument, že v těchto primárkách mohou výsledky ovlivnit odpůrci strany v její neprospěch.

Polootevřené a polouzavřené primárky

Mezi nejobvyklejší typy hlasování patří polouzavřené či částečně uzavřené primárky. Ty [umožňují hlasovat nejen registrovaným příznivcům dané strany, ale také nezávislým voličům](#). Ti ale musí pro volební den učinit prohlášení o své příslušnosti ke straně, v jejíchž primárkách volí.

Polootevřené primárky probíhají podobně, ale hlasovat například pro demokratického kandidáta může i republikán, který ale svou „novou“ stranickou příslušnost musí veřejně deklarovat. Popsali jsme čtyři základní typy, ale těmi to samozřejmě nekončí. Existují různé další výjimky a kombinace v naznačených pravidlech čtyřech základních druhů primárek.

Delegáti a ještě více druhů voleb

Uchazeči o prezidentskou kandidaturu jsou v jednotlivých státech „odměňováni“ svými delegáty. Ti pak na závěrečném konventu zvednou ruku právě pro kandidáta, za kterého byli zvoleni. Jak se ale určuje počet delegátů? Správně tušíte, že komplikovaně. [Systémů určení počtu delegátů je totiž několik](#).

Většinou se počty delegátů určují proporčně. V takovém státě získávají kandidáti delegáty zhruba v takovém poměru, v jakém dostali hlasy od voličů. Že je to jednoduché? Není. Někde jde o poměrné zisky za celý stát, jinde poměrné podle vítězství v jednotlivých volebních okrscích. Někde se také určuje spodní hranice procentního zisku hlasů. Když na tohle procento kandidát v primárkách nedosáhne, nedostane ani delegáty, kteří by mu čistě poměrově náleželi. Něco jako když u nás strana ve sněmovních volbách dostane čtyři procenta.

Vedle proporčního je tu samozřejmě **většinový systém, tedy vítěz bere vše**. Máš nejvíc hlasů, bereš všechny delegáty za náš stát. Tečka. Teda čárka. V některých státech sice vítěz bere vše, ale jen když dostane přes 50 procent hlasů. Jinak zase pěkně poměrově.

Ani to ale není všechno. Pravidla umožňují, aby místo kandidátů na prezidenta, byli na hlasovacích lístcích kandidáti na delegáty. Voliči pak tedy delegáty volí přímo, za to prezidentského kandidáta poněkud nepřímo.

Tak to alespoň platí pro republikány, kde mají státní pobočky strany relativně volnou ruku v nastavení pravidel a platí jen některá omezení. Demokraté pravidla více utužili, platí u nich poměrný systém. Ale nebyly by to americké primárky, kdyby tam nebylo nějaké ale. Delegáty je možno získat na úrovni státu i okrsku. V obou případech sice poměrově, ale jejich guru, tedy uchazeč o prezidentskou funkci, musí získat aspoň 15 procent hlasů.

Konvent a nominace na prezidenta. Jen formalita?

Stejně jako se v celonárodních prezidentských volbách může stát, že se hlavou Spojených států nestane kandidát s největší počtem hlasů voličů (2016: Trump vs. Clintonová, 2000: Bush vs. Gore), tak se také teoreticky může stát, že uchazeč o nominaci s nejvyšší počtem hlasů nebude mít nejvíce delegátů.

Každopádně potřebnou více než polovinu delegátů jeden z uchazečů v primárkách zpravidla získá s dostatečným předstihem před koncem primárek a konvent, na který se delegáti sjedou z celých USA, už jen formálně potvrdí to, o čem rozhodli voliči.

Ale nemusí to tak být vždy. Nezíská-li jeden z kandidátů dostatečný počet delegátů ke zvolení, pak probíhá další kolo, kde delegáti mohou svou volbu změnit s cílem získat pro někoho většinu.

Tady se ale musíme nutně opět dostat k charakteristice, která nás provází celými americkými primárkami: Není delegát jako delegát.

Hlavní skupinou delegátů jsou ti vzeší z primárek. Až na nepočetné výjimky musí v prvním kole na konventu hlasovat pro kandidáta, kterého reprezentují. Tito delegáti jsou přiřazení (zavázaní) ke konkrétnímu uchazeči o nominaci. Vedle toho se vyskytují ještě nepřirazení delegáti, u demokratů dříve známí jako superdelegáti. To jsou zástupci strany. Část z nich, opět v závislosti na pravidlech strany, jsou povinni hlasovat pro určitého kandidáta (např. pokud zastupují konkrétní stát, musí hlasovat pro vítězného kandidáta v daném státě, část z nich má však úplně volnou ruku. Demokráté ale poměrně nedávno schválili změnu a [„superdelegáti“ mohou ve vyrovnaných kláních na konventu hlasovat až od druhého kola](#). Takto stručně popsany systém má samozřejmě ještě detailní pravidla a výjimky.

Zdá se vám popis amerických primárek příliš složitý? Šli jsme do zbytečných detailů? Ve skutečnosti jsme zůstali jenom na povrchu, jen u základních schémat primárních voleb.

ZDROJ